
IN MEMORIAM
MAURO WOLF

Mauro. La col·laboració i l'amistat amb els italians (1973-1996)

Miquel de Moragas Spà

Crec recordar que era l'any 1973 quan vaig aconseguir una beca de l'Institut d'Estudis de l'Educació de la UAB (ICE) per realitzar una visita d'estudis a Itàlia. L'objectiu d'aquell viatge era visitar algunes de les principals institucions italianes dedicades a la comunicació (instituts, centres de recerca, facultats) i procurar ampliar les influències internacionals de la nostra Facultat, que es trobava en una fase de precarietat i fortament limitada pel tancament institucional i polític de l'època franquista.

Un any abans, el 1972, el mateix ICE m'havia atorgat una beca per visitar universitats franceses i establir programes de relació amb el seu món acadèmic. Recordo haver-me entrevistat a París amb Roland Barthes, Violette Morin, Georges Friedmann, Eliseo Veron, Edgar Morin, i a Estrasburg i Bordeus amb Abraham Moles i Robert Escarpit. Molts d'aquests professors passarien posteriorment per Bellaterra per pronunciar-hi conferències per a molts oients.

Per preparar el viatge a Itàlia l'any 1973 vaig anar a la petita biblioteca de l'Institut Italià de Barcelona, on vaig poder documentar-me sobre els principals centres d'estudis de la comunicació italians. Per entendre aquella època hem de tenir en compte que la Facultat havia nascut sense biblioteca i que aquesta es va haver d'anar fent a poc a poc. El viatge a Itàlia també tenia com a finalitat descobrir nous autors i nous llibres que ens permetessin sortir del cercle tancat de la documentació existent a Espanya.

Gràcies a la biblioteca de l'Institut Italià vaig poder identificar els centres acadèmics més importants d'Itàlia i organitzar el meu viatge a Roma, Milà, Urbino i Bolonya. A Roma vaig buscar infructuosament Fatorello, famós a les escoles de periodisme d'Espanya i quasi desconegut a Itàlia; a Urbino vaig descobrir el Centre d'Estudis Semiòtics de Pio Paioni, on vaig copiar literalment les 150 fitxes de la seva biblioteca; a Milà em vaig entrevistar amb Franco Rositi a l'Institut Agostino Gemelli i amb Gianfranco Betettini a la Universitat de Milà. Finalment vaig arribar a Bolonya, on em vaig trobar per primera vegada amb Umberto Eco. Era l'època fundacional de la revista *Versus* i l'Institut DAMS —del qual seria director uns anys més tard Mauro Wolf— estava en una etapa de màxima creativitat. Umberto Eco, que acabava de publicar *l'Estructura Ausente*, estava voltat de deixebles apassionats en aplicar aquells

coneixements a la interpretació dels fenòmens de la política i de la cultura d'aquella època.

L'Institut Italià de Cultura de Barcelona, que aleshores estava dirigit pel Dr. Caruso, una personalitat compromesa amb els moviments democràtics catalans, ens va ajudar a crear un corrent d'influència eficaç amb tots aquells intel·lectuals. Any rere any anirien passant per Barcelona i Bellaterra els Eco —que es trobava a la Rambla com a casa seva—, Rositi, Betettini, Ferraroti, Alberoni, Cesareo, Livolsi i uns anys més tard la nova generació dels Fabri, Richeri, Grandi i Mauro Wolf.

El descobriment italià va ser molt beneficiós per a la nostra Facultat i indirectament per a les ciències de la comunicació a Catalunya. Amb els intel·lectuals italians es produïa un corrent de simpatia inigualable. Els italians varen ser, sens dubte, els intel·lectuals europeus que millor varen interpretar la situació de la cultura de resistència al franquisme, sense paternalismes, sense perdonar-nos la vida pel possibilisme indispensable de supervivència en un règim de dictadura, i ens van aportar idees sobre la interpretació de la societat.

Pel que fa als corrents de comunicació la principal aportació italiana va ser la seva pluridisciplinarietat i la seva obertura als corrents internacionals. Els italians no es presentaven com «el centre del món», sinó que eren per a nosaltres una via de valor inestimable per obrir-nos al món, sortint del tancament intel·lectual i polític del franquisme.

Mauro Wolf és el millor exemple d'aquesta influència.

L'any 1974 Paulo Fabri havia escrit el famós i polèmic article «La comunicazione di massa in Italia: sguardo semiotico e malocchio della sociologia»; era un al·legat contra els models d'anàlisi de contingut quantitativs de la sociologia clàssica, i un avís sobre la presència de la semiòtica en el conjunt de les ciències de la comunicació de masses.

Però després d'aquests advertiments calia alguna aportació teòrica capaç d'aproximar-se a la comunicació, des de la semiòtica i des de la sociologia, sense militàncies o dogmatismes epistemològics, amb capacitat pluridisciplinària i, a més, en connexió amb la pràctica de la comunicació. Aquesta tasca la va saber fer, magistralment, Mauro Wolf.

Wolf escrivia l'any 1987 que «existeix una nova demanda que no és únicament una nova demanda de coneixements sobre la comunicació en la seva complexitat, sinó que també és una demanda de fer comunicació de manera diversa i més activa» (citat al meu llibre *Teorías de la comunicación*, p. 172).

Els primers escrits de Wolf als anys 70 són escrits de semiòtica publicitària; ell coneixia bé aquest sector. Però aviat es va interessar per les aproximacions més globals i interdisciplinàries als fenòmens de la comunicació. Això li va permetre ser influent, a nivell mundial, en el debat sobre els nous corrents dels estudis de comunicació.

Bellaterra va ser testimoni de totes aquestes aportacions. Recordo que la primera col·laboració amb Wolf va ser amb motiu del seminari sobre comunicació i democràcia a Amèrica Llatina i a Europa celebrat a Barcelona l'any 1982. D'aquell seminari i per influència de Giuseppe Richeri, que sempre ens havia

recomanat connectar amb Wolf, en va sortir la idea d'organitzar els col·loquis Europa-Llatinoamèrica de ciències de la comunicació.

Aquests col·loquis havien de consistir a combinar les aportacions de teòrics europeus i de teòrics llatinoamericans sobre un mateix tema. El primer seminari va ser, precisament, un seminari sobre les teories de la comunicació comparades protagonitzat —«mà a mà»— per Jesús Martín Barbero i Mauro Wolf a Bellaterra.

Però la memòria que tenim de Mauro Wolf no és únicament epistemològica. El seu esperit crític, la seva sagacitat intel·lectual, la seva preparació teòrica, eren la manifestació d'una personalitat —d'una afabilitat— que poden ser, per molt de temps, el nostre exemple a seguir de com hem de ser i com hem d'actuar a la universitat.